

28

I. 7. N.
EINFALDIGE TANCKAR
OM
C A F F É
OCH DE
INHEMSKA WÅXTER,
SOM PLÅGA BRUKAS I DES STÅLLE,
MED
WEDERBÖRANDES MINNE,
UNDER
OECONOMIÆ PROFESSORENS OCH KONGL. SV. WETT.
ACAD. LEDAMOTS
HERR PEHR KALMS
INSEENDE,
UTI ET ACADEMISKT FÖRSÖK
UTGIFNE

AF
ELIAS GRANROTH, Gust. Son.
ÖSTERBOTNINGE.

ÅBO STÖRRE LÄROSAL, F. M. DEN 4 MAIJ 1755.

*****
ÅBO, Tryckt hos Direct. och Kongl. Boktr. i Stor-Förstendö-
met Finland, JACOB MERCKELL.

KONGL. MAJ:ts

TRO-MAN och BISKOP öfwer ÅBO-STIFT,
DENNA KONGL. ACADEMIENS HÖGTANSEN-
LIGA PROCANCELLAIRE, SAMT LEDAMOT
AF KONGL. SWENSKA WETTENSKAPS
ACADEMIEN,

DEN HÖGWÖRDIGSTE HERREN,

HERR **D**OCT. **JOHAN**
BROWALLIUS,

MIN HÖGGUNSTIGSTE BEFORDRARE,

Tillåt, Höggunstigste Herre, at jag får ned-
lågga för Eder et omoget och ringa Snil-
les alster, som ohyffat lemnat sin uphofsman's
hand.

Ursäch-

Urfächten benågit, Högwördigste Fader,
det jag understådt mig, at upofra och tilskri-
wa Eder det samma.

Uptag dock Höggunstigst min driftighet,
som endast härflyter af den djupaste wördnad,
hwarmed Högwördigste Herr Biskopen jag al-
tid anser.

Mina öden lämna jag, som nu alt för
tidigt nödgats sakna min huldaste K. Fader,
just då jag som bäst skulle twärfwa hans hjälp,
näst GUD uti Högwördigste Herr Biskopens
ömma händer, med säkraste förtröstan, det
Högwördigste Herr Biskopen ej lærer undan-
draga sig, at åfwen låta mig åtnjuta den oskat-
bara förmohn, hwaraf så många andra tilföre-
ne fått fågna sig. Framhårdar til stoftet

HÖGWÖRDIGSTE HERR BISKOPENS

Allerödmiukaste tjenare,
ELIAS G. GRANROTH.

KONGL. MAJ:ts
TRO-TJENARE OCH PROFESSOR THEOLOGIE PRIMA-
RIUS SAMT DOMPROBST,
HÖGWÖRDIGE HERREN,

HERR DOCTOR SAMUEL
PRYSS,
HÖGGUNSTI-

Tillåten, Höggunstige Herrar, at jag med
mit omogna Snillesalster. Uptagen intet
at få offenteligen ådaga lägga den wörnads-
sta. Hårigenom kan den wål intet tilfyllest af-
at nu kunna på eftertryckeligare fått wisa
Höggunstige Herrar, at den höga gunst, som
och wisen, skall aldrig få länge någon blod
gåtenhet. Framhår-

MINE HÖG-GUN-

Ödmukaste
ELIAS G.

ELIAS G. GRANROTH

KONGL. MAJ:ts
TRO-TJENARE OCH PROFESSOR THEOLOGIE, SAMT
LEDAMOT AF KONGL. SV. WETTENSK. ACADEMIEN,
HÖGWÖRDIGE HERREN,

**HERR DOCT. CARL FRID.
MENNANDER,**
GE HERRAR.

Edra berömliga namn understår mig at pryda
ogunstigt min driftighet, hwilken jag tagit mig,
fulla erkånflo, som jag burit uti mitt inner-
tagas, men sielfwa omöjeligheten förbiuder mig
den samma. Giören Eder dock försäkrade,
J wid åtskillige tilfällen mig behagat wisa
rinner i mina ådror, lämnas af mig i för-
dar til grafwen

STIGE HERRARS

tjenare,
GRANROTH.

Kyrckioherden öfwer Församlingarne i Jacobstad
och Pedersöre Sokn,

Wälärewördige och Höglärde

Herr Mag. GABRIEL ASPEGREN.

Rectoren wid Trivial Scholan i Wafa,

Wälärewördige och Höglärde

Herr Mag. PEHR HEDMAN.

Cancellisten och vice Notarien wid Kongl. Hof-Rät-
ten i Finland,

Wälborne Herren

Herr CARL GUST. BRUNOU.

Comministern och v. Pastoren wid Församlingarne i
Jacobsstad och Pedersöre Sokn,

Välärewördige och Höglärde

Hr. Mag. MICHAEL LITHOVIUS.

GUNSTIGE

EDer ynnest, Gunstige Herrar, gör det jag wä-
ska första Lärospån. Det är mig en fågnad,
sinne, som har ej kunnat tåla, at det skulle
wanlig godhet detta mitt ringa tacksamhets prof.
omfamna den som med

MINE GUNSTI-

Ödmioke

ELIAS G.

Borgmästaren,

Ådel och Högachtad

Herr **LARS BLOM.**

Groffeuren i Stockholm,

Ådel och Högachtad

Herr **HENRICH STEINHAUSEN.**

Vice Hårads-Höfdingen,

Ådel och Högachtad

Herr **CARL. WILH. MALLÉN.**

Con-Rectoren wid Trivial Scholan i Wafa,

Ådel och Höglärde

Herr **Mag. ISRAEL BIOERCK.**

HERRAR.

gat mig, at tillskrifwa Eder denna min Academi-
at offenteligen få ådaga lägga mitt wördnads fulla
långre ligga i mörcker. Uptagen derföre med
Aflåten ock icke hådanefter at med Eder Gunst
wördnad lefwer

GE HERRARS

tjenare,

GRANROTH.

DEN DYGDÅDLA FRUN,
**FRU ANNA CATH.
GRANROTH,**

Född TELIJN.

Min Huldaſta Moder,

Inför Eder, Min Huldaſta Moder, har jag åran, at med djupſta barnſlig wördnad nedlägga detta mitt förſta Academiska prof, hwilket jag ej kunnat med ſtörre fog upofra til någon annan än til Eder, ſom ſtädſe omfattat mig med all öm moderlig kärlek. Wid det med min i liſtiden Huldaſte K. Fader nyſs träffade beklageliga dödsfall, hafwen J ej låtit Eder kärlek aftyna, utan nogſamt ådaga lagt Eder Moderliga bewägenhet, i det J wiligt af all Ehr förmåga til denne min Låroſpårs utgifwande bidragit. Uptag derföre, min Huldaſta Moder, denne min Förſtling ſom en underpant af min wördnadsfulla barnſliga erkänſlo, och giör Eder derom förſåkrad, at den af mig aldrig ſkall förgåtas, ſå länge jag har åran at wara

MIN HULDASTA MODERS

Ödmiuk-lydigſte Son,
ELIAS G. GRANROTH.

getterne trufdes wål, blefwo feta, hade en mycket ftarck matluft, och woro få afwelfamme fom förr, om ej mera. Han trodde, at Menniskiorna åfwen med nytta kunde betjena fig af denna frucht, och at han kunde gifwa deraf åt fina lata och fömniga Munckar, på det de måtte til deras böners förråttande waka om nätterna, och på det han den tiden, kunde hålla dem få muntra, fom getterna woro, utan at skada deras hälfa. Detta hade all önskelig wårckan: Munckarne, fom brukade deraf, tilbrachte sedan nätterna uti deras andeliga öfningar utan fömn, och utan den minsta olågenhet; de hade ett rent hufwud, woro muntra, gjorde goda måål, och åtniuto en fulkomlig hälfa.

Hådan fåges det sedan hafwa blifwit utfpridt til andra orter, förft til Perfien, sedan til Egypten, och derifrån til Mindre Afien och Constantinopel, och få vidare. De Lårde trodde fig finna ftor fördel af det til munterhet wid studiernas idkande. Andre tilskrefwo fig andra förmåner. Det felades wål ej på lårda Medici, ja Potentater och fielfwa Muftis hos Mahometanerne, fom med all macht lade fig håremot, och wille med oemotfåjeliga skål wifa des margfalliga skada; Men Cafféet hade samma blida lycka, fom Tobaken; at ehuru obehageliga och motbiudande de likafom af naturen woro för en owahn, fegrade de dock öfwer alt, ej allenast hos Mahomets efterföljare, utan ock nu måft öfwer hela den Chriftna werlden. Refebeskrifningarne påftå, at nu en-

daft i Cairo i Egypten äro några tusende Cafféhus; så älikad är nu denne dryck hos Muselmännerne.

§. 2.

Coffé kom först från Arabien uti Indien och sedan till Europa. Det är en växt som växer på bergen i Arabien och i Indien. Den är en buske som blifvit kultiverad i Indien och i Java. Den är en växt som växer på bergen i Arabien och i Indien. Den är en buske som blifvit kultiverad i Indien och i Java.

DEn lyckeliga Arabien är den ort, hwarest man först funnit det wåxa wildt. Dådän har det af Holländare blifwit utpracticerat, först til deras Colonier uti Ostindien, hwilke wid år 1690. först planterade dem på Batavia; sedan på Java och Ceylon, och änteligen hafwa de äfwen fördt dem til Surinam och andra deras nybyggen i den warmare delen af America. Från Holländarne hafwa Fransoserne fått det, hwilka äfwen anlagt stora plantagier deraf på deras öar uti West-Indien. Det har blifwit af dem cultiverat på ödn Caijenna i America sedan år 1722., desutom på öarne Martinique, St. Dominique, Guadalupe, de Antilliske öar och Isles du vent. Sedermera, som Savary berättar, hafwa Fransoserne funnit den wilt wåxande på ödn Bourbon, gent emot Madagascar uti Africa, hwarest de med mycken flit äfwen nu cultivera denne buske.

De Arabiske Caffébönor hållas af alla för de bästa, och betalas gemenligen dyrare än de andra; men så äro Europeerne, men i synnerhet Judarne, måstare at förfalska desse Arabiske Caffébönor; i det de upköpa en myckenhet af det Caffé, som kommer ifrån de Americanske öarne, det de sedan föra til Alexandria i Egypten, hwarest det blandas med det Arabiske, och säljas sedan både uti Turckiet och annorstäds för riktiga Arabiska bönor. Näst til det Arabiska Caffét räknas det Holländska från ödn

Java,

Java, och derefter det Franska från ön Martinique, hwilket sidsta, hålles för det bästa af det Americaniska.

§. 3.

PÅ hwad tid Caffé börjat brukas af de Christne i Europa, kan ej så noga sägas. Det wet man, at det intet är mycket gammalt. Utaf Olearii, Delavalles, Rauwolffi och andras Resebeskrifningar gjorde i Österlenderne för ungefär 100. år tillbaka eller litet mera, inhämtar man, huru underlig denne dryck förekommit dem, och med hwad roliga ord de ibland beskriwa den samma. Wid år 1644. började de först bruka det uti Marseille i Franckriket, och det första Cafféhus, som blifwit uprättadt i Europa, (då man undantager den delen Turcken besitter) war i nyssnämde Stad, och det år 1671. På ottatio-åratalet af förra Seculo woro redan i de förnämsta städer i England Cafféhus inrättade. Nu finnes i London allena 551. stora och privilegerade Cafféhus, hwilkas ägare endast genom denne födekrok blifwit wälmående och stenrika. Uti måst alla andra städer af wårde i Europa, har man ock nu ej brist på dem. Hwad år dess bruk först blifwit bragt intil Swerige, har jag mig ej så bekant; men at det hos oss icke är så mycket gammalt, har man anledning at sluta deraf, at här ännu lefwa mer än många, ja af medelmåttig ålder, som i deras upwåxt nästan aldrig sedt, mindre smakat Caffé, ja ej en gång hört talas derom, eller wetat hwad det war. Man tyckes då ej kunna nog förundra sig, at en så wederwärdig, och lika som emot sielfwa Na-

turen bjudande dryck, skulle uti en sådan haft blifwit öfwer en så stor del af werlden, i alment bruk antagen, ja öfwer den delen af werlden, som tror sig på hwarjehanda sätt vara mångfalt mera uplyft, än de andre delar. Men hwad kan icke modet och wahnän giöra? För den tror man ofta ej sina egna Sinnen. Man har här måst taga Förnuftet och smaken tilfånga under plågsedens och inbillningens Lydno. Det som alla Creatur hafwa en wämjelse för, och ej gitta smaka, blir derigenom giordt behageligare än all sötma. TOURNEFORT säger wäl uti sin Österläniska Resas 3:die Tome p. 110., det vara ett ordspråk, *at den som wil regallera eller fågna Hin Håle med frukost, bör sätta för honom Caffé utan säcker, Caviar och Tobak;* men så lårer man haft och än hafwa många exempel på dem, hwilka så wahnt sin smak, at Caffé smakar dem bäst utan tilfatts af Socker eller annan sötma, och at Hin Håle torde få nog många af begge könen, som gerna skulle wela taga del i denne hans frukost. Jag tror wahnän och modet skola kunna vara i stånd at bringa en, at åta nästan alt hwad så kallat onaturligit är, eller naturen mindre behageligt och nyttigt.

§. 4. **NU** wela wi korteligen tilse, hwad Caffé giör uti wår Swenska Hushållning, samt efterfinna, om icke wår angelågenhet fordrar, at, som ömsinta om wårt Fåderneslands bästa, winläggga oss, det denna wahrans wårde hos oss för framtiden må dageligen mera af-än tiltaga. Jag

Jag går nu här förbi, at anföra, hwad åtskil-
lige af de största Medicis utlåtitt sig om denna
wåxt, såsom at des frucht år af en förgiftig ört,
eller den man för slächtskapen har anledning at
hålla misstånckt.

At den genom tilredningen och brennandet
blir giord för hälfsan skadelig. At des smak och e-
genskaper wara menniskian ifrån des brukande;
At den år en ört, den de ej weta om en blid el-
ler wred Gud skapt för menniskior. At de an-
see den som et hemligt förgift, och en fördold
pest, som småningom förswagar menniskians kropp
och krafter, och ansenligen förkortar des lefnads-
tid. At den kan få mycket lättare wisa sin skade-
liga wårckan på oss, genom det wi koka den uti
kopparkårill. At man trodt sig af förfarenheten
funnit, det de, som warit mycket starcka Caffédric-
kare, sållan eller aldrig kommit til någon hög ål-
der, utan merendels dödt i förtid.

Jag wil ej heller nu undersöka huru grundad
deras påstående år, som såja, at de finna sig oför-
likneligen wål af Caffédrickande, och at de altid
må illa, då de nödgas någon tid wara det föru-
tan. Det måste jag dock gerna medgifwa och til-
står mig fullo wara af den tro, at af alla, alla, som
nyttia Caffé, ingen mår så wål deraf som de
Handlande.

Jag går, säger jag, alt detta förbi, och wil en-
dast fåsta mina tanckar wid des nytta eller skada
för wår Oeconomie. At Turckarne och de af Ma-
homedes

Handwritten notes in a cursive script, likely a marginalia or a separate entry, partially overlapping the main text.

homedes Religion mycket bruka denne dryck, är ej at undra på: de giöra det i brist af något bättre; Win är dem förbudt uti Alcoranen, och andre slags drycker hafwa de ej lärt tilwårcka.

At Fransoser, Holländare och Engelsmän mycket betjena sig häraf, kan ock tolas. De hafwa dem anten i myckenhet wåxande i deras egne Colonier både i Ost-och West-Indien, eller kunna de ock mycket lätt fortplanta den. Ju mera de derföre dricka deraf, ju mera förökar det hos dem Cronans Cassa, och destomer befordras handelen och den inwärtens rörelsen; Alla för det utgifne penningar stadna qwar i Landet; ja sielfwa klokheten fordrar, at de skola trågit nyttia den; ty derigenom ledas andra Nationer, som ej wela wara såmre, at giöra lika; och sålunda inlockas årligen en myckenhet penningar, eller penningars wårde, från Utlänningar för den samma.

Men för oss här i Sverige är det af en helt annan beskaffenhet. Wi kunna icke hos oss anlägga Caffé planteringar, emedan Caffé är en ört hemma från de varmaste länder, och som endast här i Sverige kan fortkomma i heta orangerier, och den der är så ömtålig, at den knapt om våra hetaste Sommardagar tol vår öppna Luft. Det skulle på det sättet blifwa ett alt för dyrt Caffé. Ei heller hafwa wi någre Colonier uti någon af de warmare werldenes delar, der wi kunna inrätta Caffé plantagier. Utan wi nödgas för reda penningar eller Rikfens bästa producter förskaffa oss denna
mindre

mindre nyttiga wara. Med Säckret, som wi uti fä-
dan myckenhet för denne drycks skull nödgas ta-
ga från Utlånningen, hafwer det samma beskaffen-
het. Wåra egna Säck-plantagier ligga ännu i
de obekanta Länder, som til denna stund ej fått
rum på någon Geographisk Charta.

När wi nu besinna huru ganska mycket det
är, som wi nödwändigt behöfwa från främmande,
och det wi ej utan vår fynnerliga skada eller o-
lägenhet kunna umbära, såsom Salt, åtskilliga A-
pothecare wahrer, en myckenhet rudimaterier,
och otaligt annat: Huru litet deremot det är, som
Riket af sig sielf producerar, hwarmed wi alt fä-
dant kunna betala, hwaraf det förnämsta, och nä-
stan alt, tages af våra skogar och bergwårck, (ty
det andra är så litet, at det näppeligen lönar mö-
dan at nämnas): Huru oförswarligen och obetänckt
man härtil och ännu på mer än många ställen,
lika som med händer och fötter arbetat på dessa
wåra inrikes ädla skatters utödade, så at Skogsbri-
sten årligen tiltager: Huru det hafwer alt utseen-
de, at i fall skyndsam bot icke i tid emellankom-
mer, yttersta nöden skall lära oss, at ej allenast
bortläggga Caffé kannan, utan ock flera mångfalt
nödigare saker; emedan wi då ej hafwa något,
hwarmed wi skola betala Utlånningen för dem, och
han wäl ej lærer wara så nådig, at skänka oss nå-
got för intet. Det torde blifwa försent at då bör-
ja blifwa sparsam; ty *Sera in fundo parsimonia.*

När man, wil jag säga, alt detta moget öfwer-
wågar,

B

wågar, så tyckes ju, at ömheten om sitt och sinas bästa, bör bringa en och hwar derhån, at fatta et mindre tycke för denne utländska wahra.

Man kan ej annat än fasa, när man efterfinnar, huru mycket årligen af denne nu consumeras i Sverige, och hwad grufweliga penninge summor den drager utur Landet; somlige hafwa wäl ment at Caffé allena skall draga om året endast 1. $\frac{1}{2}$ Tunna Gull utur Riket; men om man öfwerwågar, at dess bruk så fastligen i desse sednare år tiltagit, och det derhos nu skall drickas så starckt, at ehuru det säckras, swider det nästan som galla i halsen på en owahn; så torde man ej fela om sanningen, om man lade alterum tantum til, och sade, at wäl 3. Tunnor Gull derföre årligen utflyta. Lågg nu til, hwad otrolig myckenhet af Såcker fordras härtil, om det annors skall wara smakligt, emedan detta är en bask dryck i sig sielf, och lika som med flit utwald til Såcker ödande; så skola wi åter finna en annan ström af penningar flyta utur landet; Tör hända at 3. Tunnor Gull årligen utgå endast för det Såcker som brukas til Caffé. Är då intet alt detta fastligt? Hafwa Swenska magar nu fått en sådan wämjelse til inhemsk mat? För hundrade år tilbakars wiste man ej här i Sverige hwad Caffé war. Så mycket penningar, som nu årligen utgå til Utlånningen för Caffé, och Såcker dertil, blefwo då besparda i landet; våra förfäder mådde likwäl ganska wäl; våra Skogar och Bergwårck stodo då i et florerande tilstånd. De unga Krigsbussar kunde

kunde då fara i fält utan Théé ketteln och Caffé pannen. De wore dock Nordens heder, Hjáltars mönster och werldenes skräck. Kastom bort en låcker och förderfwad Smak. Det som Swerige af sig sielf, genom konstens och omhogsans tilhjelp, kan frambringa, passar sig bäst för Swenska magar. Det gifwer hållsa, mod och styreka; om wi bröste oss, at wara rene Swenska Patriotter, wisom det då i wårcket, at wi icke äro Utlånningens Slafwar; wisom at wi någonsin sätta så stort wårde på wårt, som han på sitt. Låtom oss ej håri stadna med en mun full af wåder, som lofwar mycket, men håller litet. Ufel är den ursåckt, at emedan alla andra bruka, hwi skall jag wara sãmre? jag skall wål hafwa någon nytta, för det jag af Cronan är belagd med utgift, för frihet at bruka Caffé, anten jag nyttiar det eller ej. At gagna sit Fådernesland är största heder, och genom sparsamt bruk af Caffé finner man största nytta i penninge pungen. Fåfångt skiuter man hårutinnan skulden på det ådlare kønet. Manfolcken hafwa wi at tacka eller at skylla för första införseln, och de hafwa åfwen recommenderat denne dryck hos Fruentimret. De äro ock nu ej mindre trågne i des brukande, och ej mindre enwisa i des förfåcktande. Men som alla wela bära namn af redliga och ömsinta Patriotter, så kan Caffét nu bland annat wara profwestenen, at mårcka ut de ådla; ty Caffé är och blir en skadelig wahra för Sweriges handel och wålgång.

Om Caffé finnes wara nyttigt för någon enda

och wifs siukdom, lät då den samma bruka det som en Medicine; mot et sådant bruk, kan aldrig någon förnuftig wara. Men at bruka det dageligen och som en mat eller dryck, det wöre då emot sielfwa ändamålet; Naturen skulle småningom få wånja sig dermed, at sielfwa Medicamentet derigenom skulle mista sin kraft, som wi weta af Medicinska skrifter. Den som trågit wil bruka purgerande medel, skal småningom få wånja naturen, at de efter någon tid ej skola hafwa den påsyftade wårckan; och samma beskaffenhet är här. Brukas Caffé rätt och bara som en Medicine, aldrig skal Sverige blifwa fattigt och utblottadt genom des bruk.

§. 5.

Någre, som warit omtänckte at hjälpa sitt Fädernesland ifrån des hotande öde, hafwa funnit på medel, at tilwårcka en måst lika dryck af Inhemska wäxter, som åfwen i sielfwa smaken, mycket kommer öfwerens med wanligit Caffé; och om något skulle skiljas i smaken, så gagnar dock detta uti mycket des brukare bättre än Utländskt; ty wi weta, at desse Utländske böror, medan de äro färska, anses och äro i sielfwa wårcket mindre hälsofamma och i närmasste grad förgiftige, då deremot vårt Inhemska Caffé (om jag så får lof at kalla det) tillagas af måst idel åtelige wäxter, hwilka följachteligen ej kunna hyfa uti sig något, som skulle wara förgiftigt eller skadeligit; om ej endast det, som genom brännandet kommer uti beredningen, hwilket det dock har gemensamt med det wanliga Cafféet. De

De växter, hwaraf vårt Inhemiska Caffé tillagas, har Herr Archiatern och Riddaren LINNÆUS til en del upräknat uti Stockholms Almanach för år 1747. och äro följande, neml. Brändt Bröd, Bönor, Helgryn, Malt, Ärtor, Ollon; han säger tillika, at ibland det, hwad han kändt, som närmast kommit til rätta Caffé smaken, är Caffédryck tillagad af våra Boknötter. Andra bruka åter dertil Hwete, Råg, Korn, Grå Ärtor, Hasselnötter, m. m. Uti Norra America brukas ibland i nödfall Mays härtil, som tåmmeligen kan bedraga en mindre starck kännare. Desutom hafwa ock somliga anstaldt försök med Hafwergryn, hwilket aldeles wäl lyckadts, och besynnerligen hwad färgen beträffar, så at det samma derigenom swårligen kunnat skiljas; men hwad smaken beträffar, så har den varit något litet skiljachtig ifrån vårt Utländska Caffé. Andre hafwa tilredt Caffé af Enbår, men smaken hafwer dock varit här nog tydelig. Ingen ting skall dock mera komma öfwerens med vårt wanliga Caffé än den dryck, som tilredes utaf Ungeriskt och Sicilianskt Hwete, ty wed den sammas pröfwande hafwa understundom de starkaste kännare nödgats tilstå sin okunnighet. Men som detta äfwen på wist sätt är en Utländsk växt, så hörer den ej så noga hit.

§. 6.

Detta Inhemiska Caffé förfärdigas af de i 5. §. upräknade växter, på samma sätt som annat wanligt Caffé i alla delar. Dock hafwa någre, som

warit omtänckte, at hjelpa denne dryck til mera anseende, brukat at blanda deruti Utländskt Caffé til wiss myckenhet, nemligen emot $\frac{1}{4}$ skålpund Råg, Hwete, Bönor etc. tages $\frac{1}{4}$ skålpund wanliga Caffé bönor, och giöres såsom bräkbart år, så bekommer denne således tillagade dryck en wanlig Caffé smak, så at åfwen de starckaste kännare nödgats tilstå denne inhemska dryck wara, om ej aldeles, dock i det närmaaste lika god med den, som lagas hel och hål- len af Utländska Caffé bönor, och at nästan ingen ting giör åtskilnaden, om icke det, at denne war Inhemska dryck ej årkänner främmande Climater för sitt Fosterland; eller ock, at den ej år så dyr, som annat Caffé. Det år löje wårdt, huru fåkunnig man ibland år i sådant. Man har haft exempel på Fruentimmer, som ej welat köpa Caffé, blott derföre at Köpman begårt för litet för det; men når Säljaren swarat sig hafwa af bättre slag, fast dyrare, och wid det han gått affides i sin bod, slagit förenämde förut wista Caffé uti en annan lå- da, och framburit det som annat slag; har han fått til swars, at detta wore det råtta slaget, och at han funne, det Fruentimmer åfwen så wål som Köp- män woro kännare af godt Caffé: och då drogs ej betänckande, at betala det nästan dubbelt dyra- re. Detta år skedt i Franckrike; och man torde ock hos oss finna sådane Fruentimmer.

Om denne dryck (i fall man ånteligen wille bruka Caffé) nu skulle af alla rättfinte Swenske begynna brukas, så skulle man inom kort tid finna
uti

uti vårt k. Fådernesland årligen en wacker besparing; Ty då skulle anfenlige penninge summor stadna i Riket, som nu utgå til främmande för denne nästan onödige wahra; desse penningar kunde användas til långt nyttigare tarfwor, som skulle gagna Fåderneslandet.

Efter uträkning, så befinnes, det wi årligen taga af Utlåningen Caffé för 1. $\frac{1}{2}$ Tunna Gulds värde, och någre påstå, at det bestiger sig dubbelt opp; men låt så wara, at allenast 1. $\frac{1}{2}$ T:na Guld, årligen onödigt wis föras utur Riket, hwad lærer icke det giöra i längden? vårt redbaraste lägges uti lappri; våra skogar, vårt Järn, Koppar m. m. bortbytas emot nipper; men när wi i framtiden komma at behöfwa något nödwändigare, så nödgas wi då anten taga på Credit, eller aldeles wara det förutän. Om hwar ock en skulle behaga påminna sig detta, så tror jag at smaken för Utländskt Caffé skulle anfenligen förfalla. Det som än ytterligare borde förmå ofs til denna sparsamhet, är, utom den nödwändighet vår Utrikes handel fordrar, åfwen det, at man af mångfallig erfarenhet wet, det rätt Caffé ganska ofta blifwit utblandat med brändt Bröd, eller några andra af ofwannämde växter, och dock af de bästa Caffé kännare blifwit druckit som godt och utwaldt Caffé. Både Örte Scribenterne, Resebeskrifningar och andre berättat, at rätt Caffé ej allenast mer än ofta sålunda blifwer utblandat på Cafféhusen i de förnämsta städer i Europa, och understundom der en minst skulle förmoda det; utan det blifwer
ock

ock ej fällan starckt utblandat hos sielfwa Turckarne, dem man dock lærer få taga för de starckaste kånare här af. Sålunda smakar en så utblandad dryck, som det bästa Caffé, då ej en wet deraf; men hade man sig det bekant, då skulle den få all osmak, som kunde gifwas. Jag har hört berättas om en Präst i Swerige, som, i brist af Théé, fatte för et förnämt Sällskap ifrån Stockholm watn kokat på höfrö, han tagit på sin stalls skulla; alla berömde hans Théé, men blefwo flate, när han frambar det som war qwar och ej i watn lagt af detta sköna Théé. Dyligt torde nog ofta hafwa skedt och ske på Cafféhus och andra ställen, fast det ej giöres kunnogt.

§. 7.

DEt är wist, at åfwen genom denne utblandning anfenlige penninge summor skulle dragas utur Riket för det Caffé, som til samma ändamål skulle införas; men efter allenast $\frac{1}{3}$ behöfwes til utblandningen; så följer otwunget, at åfwen allenast $\frac{1}{3}$ af penningar deremot utgå. Men ännu torde någon säga, at detta man enfalligt föreslagit, ändå hade fögo nytta med sig, emedan det är alment bekant, at wi årligen taga af Utlånningen ungefär 450000. Tunnor Spanmål, som à 15. Dal. Tunnan, giör en summa af 22. $\frac{1}{2}$ Tunna Guld; skulle man åfwen begynna på at bruka denne omtalte dryck af sådane växter, så skulle wi ofelbart öka förberörde summa. Men hårtill swares i:o at aldrig för et wist quantum Såd, skulle på långt när betalas til Utlånningen så mycket som för lika stort quantum Caffé; Gud beware oss för så dyr tid,

tid, at 1. skålpund Spanmål skall kosta lika mycket, som 1. skålpund Caffé! 2:o genom vår Landt Hus-hålnings uphjelpande, kunna wi med Guds hjelp, fåttas i stånd at ej behöfwa anlita Utlånningen om Spanmål; men aldrig kunna wi, med all vår konst bringa Caffé at wåxa hos oss til någon fördel. Och har desutom min täncka aldrig varit, at aldeles gilla enderas bruk; utan säge hållt, at hwarcken denne Inhemiska dryck eller vårt wanliga Caffé brukades; men emedan hwar ock en lårer finna, at det nu är nästan omöjeligit at aldeles affkaffa all sådan drycks bruk; så har jag föredragit denne Inhemiska dryck den Utländske.

Men ännu kunde säjas; at et sådant Inländskt Caffé aldrig kan hafwa den kraft och egenskap emot wissa siukdomar, som man funnit det råtta och Utländska Caffé hafwa; och ho wet, om ej detta Inländska genom långligt bruk åfwen torde befinnas blifwa skadeligit för menniskian? Jag swarar: at jag redan i föregående medgifwit det ordinaira Cafféts bruk som en Medicine, och påstådt, at Swerige aldrig blifwer genom det fattigt; ty om inga andra skulle bruka Caffé, än de som Medici skulle finna det wara nödigt före; så torde det endast blifwa en bland hundrade, om ej en ibland någre hundrade, som skulle til sin hålsa hafwa hjelp deraf; och åfwen de samma torde endast behöfwa bruka det några få gångor i hela deras lefnad. men när det nu brukas som en daglig dryck, lär det swårligen wisa någon önskelig Medicinisk nytta.

C

Jag

Jag tilstår ock, at et långwarigt bruk af et sådant förr omtalt Inhemskt Caffé ej torde i alt wara så tjenligt för hälsan, och at det fordras flere försök derwid; men så är jag säker af det som förr är anfört, at detta Inhemiska på alt sätt är mera hälsofsamt än det Utländska; fast det ock drogo wackra penningar för Säcker ur Landet. Wår hälsa och penninge Cassa mädde dock aldrabäst, om wi kunde wara bägge slagen förutan. Men jag frucktar wår smak för Utländskt är så starck, at denna hälsofsamma påminnelse aldrig förr blir efterlefwad, än då wi ej mera hafwa en kopparplåt qwar, at sticka Utlänningen i handen för denna för mer än mångom alt för kåra dryck.

Til Herr AUTOREN.

AT genom flit och idoghet winna förkofring uti fäderna wettenskaper, som syfta på det Almänna Sambällets wäl, är at giöra sig witra Mäns, ja hela Samhällets Lof-ord förtjent: ännu mera tilkommer det den, som söker genom omhugsamhet å daga lägga, det Fädernes-Landet med egna afkomster til fullo kan förnöja wår läckra smak. Det hafwen, J, Min Herre, oklandradt giordt Er wärdig af, när J, uti detta Ert närwarande Lärda Arbete ställen ofs för ögonen möijeligheten, at medelst de Inhemiska wäxters rätt användande, förmena Utlänningen ytterligare locka wårt Lands bästa producter ut til sig för en mindre nödig, ja ohälsofsam dryck. Uti det almänna Lof-ord, som J Eder härigenom förwärfwadt, wil äfwen jag instämma med en trogen Lyck-önskan til et så angenämt slut, som ganska berömwärdt företagande! således yttrar sig wälment

Herr AUTORENS

Gode wän och Landsman,
ERIC CAJANUS, Er: on.